

УДК 343.135(477)

Вікторія Олегівна НІКОЛАЄНКО,

курсантка Університету державної фіскальної служби України;

Єлизавета Юрївна ТУРЧИНА,

курсантка Університету державної фіскальної служби України;

Анна Сергіївна АМЕЛІНА,

кандидат юридичних наук, доцент,

професор кафедри фінансових розслідувань

Університету державної фіскальної служби України

СУБ'ЄКТИ ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Доказування, що реалізується в стадій законом процесуальній формі під час досудового розслідування та судового розгляду кримінального провадження, є головним змістом кримінально-процесуальної діяльності. Не спираючись на кримінально-процесуальне доказування останнім часом поповнилося новими знаннями логіки, філософії, статистики, криміналістики, кримінального права і т. д., велика кількість проблемних питань залишається дискусійними та популярним і сьогодні, в тому числі й ті, які безпосередньо стосуються визначення поняття та розподілу суб'єктів доказування в кримінальному провадженні. Кримінально-процесуальне законодавство України визначає, що «учасниками кримінального провадження» є сторони кримінального провадження, потерпілий, його представник та законний представник, цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач та його представник, особа, стосовно якої розглядається питання про видачу в іноземну державу (екстрадицію), заявник, свідок та його адвокат, понятий, заставодавець, перекладач, експерт, спеціаліст, секретар судового засідання та судовий розпорядник [1].

В літературі велику увагу приділили питанням, що стосуються суб'єктів доказування в кримінальному провадженні, такі вчені процесуалісти як Ю. П. Аленін, В. Д. Арсєнєв, І. В. Гловлюк, В. П. Гмирко, В. Г. Гончаренко, Г. Ф. Горський, Ю. М. Грошевий, Є. Г. Коваленко, Л. Д. Кокорев, М. М. Михеєнко, В. Т. Нор, Ю. К. Орлов, М. А. Погорецький, В. О. Попелюшко, О. В. Рибалка, Д. Б. Сергєєва, Н. П. Сиза, С. М. Стахівський, М. С. Строгович, В. М. Тertiшник, Л. Д. Удалова, М. Є. Шумило, О. Г. Яновська та інші.

Досить вмотивованою є позиція М. А. Погорецького, який розглядає доказування у кримінальному процесі в широкому розумінні,

як комплексну об'єктивно-суб'єктивну діяльність, що складається з ряду залежних один від одного елементів та яка полягає в пізнанні обставин злочину, одержаних процесуальних доказів і обґрунтуванні ними рішень у кримінальному процесі [2, с. 498].

Варто зазначити, що вужчим є визначення поняття «учасники судового провадження», під яким законодавець розуміє сторони кримінального провадження, потерпілого, його представника та законного представника, цивільного позивача, його представника та законного представника, цивільного відповідача та його представника, а також інших осіб, за клопотанням або скаргою яких у випадках, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України, здійснюється судове провадження (п. 26 ч. 1 ст. 3 КПК України) [1].

Посилаючись на те, що в законі і поняття і перелік кола суб'єктів доказування в кримінальному провадженні відсутні, в юридично-процесуальній літературі почали народжуватись різні погляди з приводу даного питання. Деякі автори під суб'єктами доказування розуміють тих учасників кримінального процесу, на яких покладається обов'язок установлення об'єктивної істини. На думку інших дослідників, такими суб'єктами є органи та особи, що реалізуються діяльність щодо доказування та є відповідальними за нього, а також мають право на активну і тривалу участь в процесі доказування для захисту своїх інтересів або інтересів, які вони представляють. Існує також така думка, що під суб'єктами доказування варто розглядати органи й осіб, які зобов'язані здійснювати доказування (збирають, перевіряють, оцінюють докази) і є відповідальними за нього, або мають право на активну участь у процесі доказування, реалізуючи свої охоронювані законом інтереси.

Під активною участю суб'єкта доказування, слід розглядати його процесуальний обов'язок або право з приводу реалізації процесу доказування в кримінальному провадженні. Наявність такої особливості, як активна роль суб'єкта кримінально-процесуального доказування, дає можливість для розподілу його від інших учасників кримінального провадження [3].

Слід відмітити, що вагомою особливістю суб'єкта доказування в кримінальному провадженні є наявність процесуального інтересу, який залежить від виконуваної суб'єктом функції в кримінальному провадженні – обвинувачення та захисту. Процесуальний інтерес – це виражена в поведінці учасника потреба того, щоб результатом кримінально-процесуальної діяльності став певний результат. Іншими словами, процесуальний інтерес суб'єкта доказування полягає в можливості одержати докази та використати ці

докази для обґрунтування процесуальних рішень в кримінальному провадженні.

Р. Ю. Савонюк ділить суб'єктів кримінально-процесуального [4] доказування на три групи:

1) державні органи та службові особи, на яких законом покладено обов'язок доказування;

2) особи, які мають право приймати участь у доказуванні;

3) особи, що притягуються або залучаються до участі в доказуванні при рішенні органів і службових осіб, що реалізують процесуальну діяльність в зв'язку з розслідуванням матеріалів кримінального провадження.

Необхідно зазначити, що при визначенні поняття «суб'єкт доказування» потрібно відштовхуватися й від поняття «доказування» або «процес доказування». Склад процесу доказування складається із збирання (закріплення), перевірки та оцінки доказів. Всі ці елементи є взаємопов'язаними між собою, так як збирання та перевірку неможливо відділити від оцінки доказів.

В свою чергу оцінка доказів не завжди тягне за собою припинення процесу доказування, а іноді навіть навпаки може призвести до необхідності збирання та перевірки нових доказів. Доказування у кримінальному провадженні пояснюється тим, що воно реалізується відповідно до законодавчої регламентації, тобто відповідно до кримінальної процесуальної форми визначеними в законі суб'єктами.

Елементи збирання доказів дуже складна комплексна діяльність суб'єктів доказування по виявленню, витребуванню, отриманню та закріпленню а також збереженню у встановленому порядку доказів.

Кримінальне провадження провадиться на базі змагальності, що передбачає незалежне, самостійне відстоювання стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових позицій, прав, свобод і законних інтересів методами, передбаченими КПК України. Сторони кримінального провадження знаходяться в положенні рівних прав на збирання та подання до суду речей, документів, інших доказів, клопотань і т. д. Якщо виходити із змагальних принципів кримінального судочинства та широкого трактування поняття доказування то варто вказати, що лише сторони кримінального провадження є суб'єктами доказування, що мають процесуальні повноваження з приводу отримання доказів та використання цих доказів для мотивування своїх рішень в кримінальному провадженні. Досить спірним залишається серед вчених-процесуалістів питання з приводу ролі суду у процесі доказування. Деякі автори зазначають,

що суд не варто відносити до суб'єктів доказування, так як він перебуває над сторонами обвинувачення і захисту. Суд досліджує докази, подані сторонами, і здійснює правосуддя. Однак суд не є суб'єктом доказування, оскільки не збирає докази [5, с. 26].

Отже, підсумувавши варто сказати, що суб'єктами доказування в кримінальному провадженні є органи і особи, які в передбаченому порядку КПК України, мають певні обов'язки з приводу реалізації процесу доказування в кримінальному провадженні (отримання доказів та використання цих доказів для обґрунтування процесуальних рішень), а також мають право на активну участь у процесі доказування, здійснюючи свої процесуальні інтереси.

Список бібліографічних посилань: 1. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10. Ст. 474. 2. Погорецький М. А. Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі : монографія. Харків : Арсіс ЛТД, 2011. 576 с. 3. Грошевий Ю. М., Стахівський С. М. Докази і доказування у кримінальному процесі : наук.-практ. посіб. Київ : КНТ, 2006. 272 с. 4. Савонюк Р. Ю. Слідчий як суб'єкт кримінально-процесуального доказування : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2010. 230 с. 5. Белкин А. Р. Теория доказывания : науч.-метод. пособие. М. : Норма, 2009. 429 с.

Одержано 19.10.2019

УДК 343.1

Ірина Олександрівна ПУГАЧ,

курсантка Університету державної фіскальної служби України;

Максим Юрійович ФЕДОРЯКА,

курсант Університету державної фіскальної служби України;

Анна Сергіївна АМЕЛІНА,

кандидат юридичних наук, доцент,

професор кафедри фінансових розслідувань

Університету державної фіскальної служби України

ОСНОВНІ ФАКТОРИ ЗНИЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ ТА НАПРЯМИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

У статті 1 Закону України «Про поліцію» зазначено, що поліція в Україні – це державний збройний орган виконавчої влади, який захищає життя, здоров'я, права і свободи громадян, власність,